

## Stasiui Keiniui atminti



Leono Vasausko nuotrauka (2001 m.) iš St. Keinio asmeninio archyvo

Manęs dar nebuvo, –  
Alyvos žydėjo – –  
Manęs nebebus jau, –  
Jos vėlei žydės. –  
Ir kris jų lapeliai  
Nuo saulės ir vėjo –  
Kaip smėlio saujelės –  
Ant mano širdies – –

S. Nėris. Alyvos.  
(1936. III)

Kaip nenumaldomai greitai bėga laikas... Rodos, dar tik vakar su Juo labintasi, kalbėta, matyta Jį einant neskubriu žingsniu, pasirišusį tautinę juostelę. O šiandien reikia tarti liūdną sudiev mariam Jo kūnui ir atiduoti pagarbą nemariai Jo sielai. Sunku patikėti, kad Jo jau nebėra su mumis ir kad jau prisieina vartoti būtojo laiko veiksmožodžius – dirbo, rašė, mokė, gyveno..., nes Jo „mirtis dar tebėra gyva“.

Tą ramią kovo pavakarę nešini baltais chrizantemų žiedais atėjome atsiveikinti su Mokytoju, iškeliavusiu į Amžinybę 2024 m. kovo 15 d. Iš nuotraukos į mus visus kaip gyvas žvelgė besišypsas kepurėtas juodarėmiais akiniais Mokytojas keleivinio traukinio fone. Šilta, paprasta, kasdieniška, ir kartu be galo simboliška nuotrauka.

Stasys Keinys gimė 1936 m. rugsėjo 20 d. Mažeikių apskrities Viekšnių valsčiaus Pakalupio kaime. 1954 m. baigęs Viekšnių vidurinę mokyklą įstojo į Vilniaus valstybinio universiteto (toliau – VU) Istorijos ir filologijos fakultetą studijuoti lietuvių kalbos ir literatūros. Po studijų 1959 m. Jono Kruopo buvo pavadintas į Lietuvių kalbos ir literatūros institutą (toliau – Institutas) „terminologo duonos kirmsti“ (Keinys 2004: 34). Apie šias vadintuves vėliau bylojęs žodžiais: „Ir šių eilučių rašytoją, vos baigusį mokslus Vilniaus universitete, J. Kruopas buvo pasiėmęs į Lietuvių kalbos ir literatūros institutą dirbti terminologijos darbo. Tas paėmimas pasirodė lemtingas, nes po keletu metų įstojusiam į Vilniaus universiteto aspirantūrą neužmirštamasis vadovas V. Urbutis pasiūlė disertacijos temą iš terminų darybos ir po keliolikos metų vėl J. Kruopo pakviestam teko ilgam grįžti į Lietuvių kalbos ir literatūros institutą leksikografijos ir terminologijos darbų dirbti, o po J. Kruopo mirties kai kuriuos jo darbus ir toliau varyti“ (Keinys 1998: 11–12).

Nuo 1966 iki 1975 m. dirbo VU Kauno vakariniame fakultete, pelydamas docento vardą. 1974 m., J. Kruopo vėlei pakviestas, pargrįžo į Institutą su visam, bet pedagoginio darbo neužmetė – dėstytojavo Šiaulių pedagoginiame institute, Vytauto Didžiojo universitete, Vilniaus pedagoginiame universitete.

Be mokslinio, pedagoginio, varė ir organizacinį darbą. Nuo 1976 iki 1992 m. ėjo Terminologijos tarybos prie Mokslų akademijos Prezidiumo pirmininko pavaduotojo pareigas, 1987–1989 m. vadovavo Instituto Dabartinės lietuvių literatūrinės kalbos skyriui, o 1989–1991 m. – Kalbos kultūros ir terminologijos skyriui.

St. Keinio penkios dešimtys mokslinio darbo metų buvo nepaprastai derlūs. Parengta keletas knygų (individualiai ar su bendraautorais) ir pirmasis terminologijos vadovėlis *Terminologijos abėcėlė* (1980), nuo 1966 m. parašyta per 400 straipsnių moksliniuose ir bendrosios periodikos leidiniuose, per 100 recenzijų, taipgi apžvalgų ir kitokių skelbinių. Nemažai, Jo žodžiais tariant, darbų, darbėlių ir minčių švysnių sugulė į dvi terminologijos darbų knygas *Dabartinė lietuvių terminologija* (2005) ir *Lietuvių terminologijos raida* (2012).

Jis išvarė ir pirmąją dabartinio tarptautinio terminologijos mokslo žurnalo *Terminologija* vagą – buvo jo sumanytojas (žurnalą pavadino *Terminologijos vagos*, 1994 m.) ir pirmosios knygos atsakomasis redaktorius, kvietęs „[s]uglaud[us] pečius, kil[ti] į žygį už gražią, aišką ir tikslią, taisyklingą

ir grakščią lietuvių mokslo kalbą, už pavyzdinę ir lietuvišką terminologiją“ beigi raginęs visus, „kam reikalinga, kam rūpi, kam brangi lietuvių mokslo kalba ir jos šerdis terminai“ (Keinys 1994: 7), versti terminologijos vagas ir pats be pailsio jas vertė – galias, derlingas...

Agniai triūsė ir prie terminų žodynų – rengė ar padėjo juos rengti, sudarinėjo, peržiūrėjo, taisė ir redagavo, normino, kirčiavo ir tikslino jų terminus bei siūlė naujus, paties nukaltus, sutinkančius su gimtosios kalbos dvasia. Jis sirgte sirgo visų sričių terminijos negalėmis ir kaip įmanydamas jas ligino. O ypač priveizdėjo geležinkelio terminiją. Tą geležinkelio terminų kūrimo ir norminimo žygį Geležinkelių departamente pradėjo 1991 m., nors pirmoji „pažintis“ su geležiniu keliu nutiko dar ankstyvoje jaunystėje. „Mano tėvas yra dirbęs geležinkelyje ir kai baigiau vidurinę mokyklą, net pageidavo, kad ir aš tapčiau geležinkelininku“, – prisiminimais yra dalijęsis St. Keinys. Jis sakęs, kad lipdamas į traukinį visiškai pasitikįs geležinkelininkais (Usonienė 1988: 3). O šie sprendami kalbinius klausimus neabejotinai pasitikėjo Juo. *Stabdą, iešmyną, kelyną* – tai vis Jo sukurti terminai. O kur dar šimtai Jo sudarytų terminų pagal lietuvių kalbos žodžių darybos priemones! Už ilgametį ir vaisingą darbą norminant lietuviškus geležinkelio terminus 2000-aisiais Lietuvos Respublikos susisiekimo ministro įsakymu St. Keinys buvo apdovanotas Garbės geležinkelininko ženklu. Šitaip prasmingai pratęstas ir įamžintas šviesaus atminimo Tėvelio, ilgokai dirbusio „prie geležkelio“, darbas.

Išskirtinis St. Keinio nuopelnas lietuvių leksikografijai – monumentalus darbas – *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas* (toliau – Žodynas) – bendrasis norminamasis vienatomis bendrinės kalbos žodynas, pirmąkart toks išleistas Nepriklausomoje Lietuvoje (Keinys 1993: 9). Jis buvo trečiojo (1993), ketvirtąjo (2000, elektroninis 2002), penktojo (2003, elektroninis), šeštojo (2006, elektroninis), septintojo (2012) ir aštuntojo (2021) pataisytų ir papildytų leidimų vyriausiasis redaktorius, siekęs, kad Žodynas ne žodžių madas propaguotų, bet laiduotų vartosenos tvirtumą ir pastovumą. Niekas žodyno kaip romano ištisai neskaito. Bet St. Keinys skaitė! Ėmėsis jį redaguoti, perskaitė nuo A iki paskutinės raidės, ir ne vieną kartą (Keinys 1993: 9). 2002 m. ketvirtasis Žodyno leidimas buvo išleistas kompaktine plokštele, o 2003 m. įdėtas internete. Tai vis Jo rūpesčiu. Darbščiojo Redaktoriaus triūsas aukštai įvertintas – 2002 m. už kompiuterinį Žodyno variantą Jam įteikta Felicijos Bortkevičienės atminimui skirta Kalbos premija, o *Infobalt 2004* parodoje Žodynas išrinktas geriausiu lietuvių leksikografijos leidiniu.

St. Keinio veikla be galo plati ir šakota. Vargu bau įmanoma ją aprašyti šiame straipsnelyje. Jis buvo žodynų ir knygų redaktorius; redaktorių kolegijų narys; žodynų, pranešimų tezių, mokslo darbų rinktinių, bibliografijų rodyklių, straipsnių rinkinių sudarytojas, rengėjas, kalbos padėjėjas; disertacijų vadovas, oponentas, doktorantūros komitetų (gynimo tarybų) narys; daugiau nei šešiasdešimties diplominių, bakalauro ir magistro darbų vadovas. Kas besuskaičius visus Jo gyvenimo darbus lietuvių kalbos ir terminologijos labui, juodomis raidėmis nugulusius baltose popieriaus lankose?!... 2006 m. dienos šviesą išvydo St. Keinio *Bibliografijos rodyklė*, kurią sudaro arti 700 pozicijų. Tačiau ir po jos pasirodymo Jis nesiliovė rašęs... Lygu ta skruzdėlė krutėjo, nuoilso nepažinęs...

Šių eilučių rašytojai, anuomečio Terminologijos skyriaus laborantei, yra tekę ne kartą rinkti Jo ranka rašytus straipsnius, pradžioje dargi spausdinimo mašinėle. Giliai atmintin įstrigusi ta smulkutė rašysena, kurią ne visada pavykdavo įskaityti ir kurios su jokia kita nesupainiosi. Jis atnešdavęs šūsnelę vienodai sukarpytų nedidukų popieriaus lapelių (nežinia, kokią daugybę jų turėjęs!). Ir dabar rėgis žodžiai, darniai išsirikiavę tuose lapeliuose. Rodos, Jis kiekvieną jų nugludindavęs, kaip nugludina per laiką upės vanduo akmenėlius, ir jie guldavę į sakinius tuose nedidukuose popieriaus lapeliuose kaip lygios vagos iš po žagrės. Mėgo į savo straipsnių dirvas kaip grūdų įberti retų lietuviškų žodžių. Gardžiavosi jais. Štai tokių žodžių pluoštelis: *pakušinti, pagvildyti, agnus, prabildyti, išprūsis, žqlantis, vingurti*... Neretai ir į žodyną prisieidavo dirstelėti kurio ne kurio reikšmės.

Kadaise yra užsiminęs, kad svajojęs studijuoti žurnalistiką. Tad nestebina, jog ta žurnalistinė gyslelė plasta neretame Jo straipsnyje:

„O, kaip neretai tos [sentėvių – P. Z.] dvasios, tokio atsidėjimo ir nesavanaudiškos tarnystės trūksta mums, kaip nendrėms linkstantiems pagal kiekvieną vėją ar tik vėjelį ir besiblaškantiems siaučiančių globalizacijos vėtrų pagairėjel!“,

„Laikas bėga nesustodamas. O gal jis stovi, tik mes, šios žemės praeiviai, to neįjusdami, bėgame skubame į dulkių karalystę“,

„Toks jis [Kazimieras Gaivenis – P. Z.] atrodė tuomet, tą į Vilnių mus sušaukusį jaunystės rudenį, toks ir pasiliko“,

„Tuomet pajunti, kad prasmingos rudens dienos nė kiek ne blogesnės už žalančių pievų pavasarį, už gyvenimo pilnatvę dvelkiančią karštą vasarą“,

„<...> ir pats [Kazimieras Eigminas – P. Z.] daug ką apšlakstė gaivinamomis kultūros, tėvynės ir tėviškės meilės, sodrios gimtosios kalbos rasomis“,

„Šiandien gal nė pati nesuvokia, ko pravirksta tauraus lietuvio širdis, kai žvelgia į ūkanas virš Aistmarių, kai girdi gūdų gražuolės Romintės girios ošmą, tarsi buvusios savo gyvasties giesmes giedotų išnaikintų lietuvininkų ir jų brolių prūsų vėlės“.

Kokį Jį prisimenu? Vasarodavęs ne užjūriuose, o savo mylimoje tėviškėje. Vilniuje turėjęs mėgstamą krautuvę, į kurią važiuodavęs šviežios duonos nusipirkti. Mėgęs jaunų terminologų apsuptyje pašmaikštauti, ir aniems prajukus pačiam prašypsoti. Nesivaikęs svetimų žodžių (nūdien taip madingų), o kadais net mėginęs parašyti straipsnį išvis be jų išsiversdamas. Ir kaip niekas kitas ištikimai ėjo lietuviško žodžio ir lietuviško termino sargybą. Perskaitęs Ferdinand'ą de Saussure'ą originalo (prancūzų) kalba. Gyvenęs tarp knygų ir knygomis. Sakydavęs, kad sunku būtų rasti norimą, tiek daug jų per visą gyvenimą perversta, perskaityta, surikiuota... Ateidavęs į Institutą odiniu lagaminėliu nešinas. Iš jo tarsi nemačiom ištraukdavęs tai šokoladinių saldainių, tai pavasarinių tulpių Kovo 8-ajai stojus.

Buvo gera dirbti su Juo ir mokyti iš Jo, gyvai, šviežiai ir neiškaltai maščiusio, didelio kalbos ir terminologijos Išmanytojo, taipgi pasišnekučiuoti apie kasdienes gyvenimiškus dalykus. Visad supratingas, išklaustantis, patariantis, padrąsinantis, nuramdantis. Ir į žilą ūsą besišypsantis. Jis mokė dirbti. Dirbti nenuilstamai, atsidėjus, mat ir Pats visą gyvenimą dirbo su visišku atsidavimu.

Vienas žymiausių lietuvių terminologų, be galo darbštus kalbininkas, puikus pedagogas, vienas žymiausių žemaičių, besidarbuojančių kalbos mokslo baruose, garbus kalbininkas, geras mokytojas, *Terminologijos* žurnalo tėvas, visuomenėje žinomas kalbininkas,... Tai vis apie St. Keinį – Jo mokytinių žodžiai.

„Žodžiai kaip varpai“ – taip vadinasi straipsnis apie Simoną Daukantą ir jo didįjį lenkų–lietuvių kalbų žodyną, St. Keinio parašytas 1993 m. Šiuomsyk išdrįsiu mažumėlę perfrazuoti garsiajam žemaičiui skirtus Mokytojo žodžius, kurie nulemti ir Jam Pačiam: kaip varpai ataidi Jo žodžiai. Jie pasakoja, kaip brangino, kėlė ir dailino mūsų kalbą, kaip ja rūpinosi taurus žemaitis, didelis Tėvynės mylėtojas. Žodžiais kaip varpais Jis tos meilės mokė, moko ir mokys. Tad lai nenuityla skambėję Jo žodžiai varpai, stiprindami pasididžiavimą lietuvių kalba ir lietuviška terminija. O mums, terminologams, jie niekad nenuitys skambėję.

„Kai prieš 49 metus mes, aštuoniolikmečiai – dvidešimtmečiai, iš visų Lietuvos kraštų susirinkome po Vilniaus universiteto skliautais, niekam turbūt nė į galvą neatėjo mintis, kad daliai mūsų šis miestas skirtas visam gyvenimui ir kad čia nurimę rasime amžino poilsio vietą. Ir tikrai nė vienas nepagalvojom, kad taip strimgalviais pralėks keli mums duoti dešimtmečiai ir ateis diena, kai mūsų būrelis ims retėti, kai vieniems bus

lemta stovėti prie kitų kapo duobės ir tarti paskutinį sudiev“ (Keinys 2012 [2003]: 254). Dvidešimt su viršum metų prabėgo nuo šių Jo ištartų žodžių Kazimiero Gaivenio laidotuvių dieną, 2003 m. liepos 14-ąją. Ir netruko išaušti diena, kai Vilnius, Jo jaunystės ir viso gyvenimo miestas, priglaudė Paties kūną. Paliko tik mažas smėlio kauburėlis Rokantiškių kapų kalnelyje po plačiašakiais visžaliais medžiais, kuklus medinis kryžius ir žvakės liepsnelė, gailiai virpčiojanti vėjyje... Tik be kelių mėnesių 88-erius metus Jam buvo skirta „vaikščioti šios žemės takais“ (Keinys 2010: 237). Ir kas gal aprėpti, kas gal išmatuoti šią netektį, lig širdies dugno sukėtusią? Bet lai neleidžia mums griauti ir širdį lai atgaivina Mokytojo viltingi, pranašingi žodžiai: „Mokslo gyvenimas ir buvimas bei išlikimas moksle nesibaigia su žmogaus mirtimi. Žmogus, būdamas mari būtybė, savo darbais gali būti nemarus“ (Keinys 2003: 16). Toks Jis ir liks visų mūsų atmintyje ir širdyje – Didelis ir Nemas Kalbininkas ir Terminologas ir Šviesus Žmogus.

Ilsėkis Ramybėje, Brangus Mokytojau! Amžinąjį Atilsį teošia Tau medžiai žaliuonėliai! Ir Amžinoji Šviesa Tau tegu šviečia!

#### NAUDOTI ŠALTINIAI IR LITERATŪRA

- Geležinkelio terminijos kūrimas: [pokalbis su lietuviškų geležinkelio terminų sudarytoju bei normintoju kalbininku Stasiu Keiniu] / kalbėjosi V. Leščinskas. – *Geležinkelininkas*, 2001, kovo 16–31, 6.
- Rimkutė Aušra 2006: Terminologas Stasys Keinys. – *Terminologija* 13, 246–249.
- Kaulakienė Angelė 2006: Kalbininkas Stasys Keinys. – *Stasys Keinys: bibliografijos rodyklė*, sudarė Adelė Noreikaitė, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 9–10.
- Keinys Stasys 1974: Svarus toponimikos veikalas. – *Kauno tiesa*, rugsėjo 8, 4.
- Keinys Stasys 1975: Daug pirmųjų skambučių. – *Tarybinis mokytojas*, sausio 22, 2.
- Keinys Stasys 1980: Lietuvių muzikos terminologijos maistras. – *Kalbos kultūra* 39, 94–95.
- Keinys Stasys 1992: „Geležinkelininko žodynelį“ palydint. – *Geležinkelininko žodynelis: (Terminai)*, sudarė N. Juškaitė, St. Keinys, Vilnius: Leidybos redakcinis centras „Lietuvos auto“, 6–18.
- Keinys Stasys 1994: Malonusis skaitytojau! – *Terminologijos vagos* 1, 7.
- Keinys Stasys 1994: Terminologijos ir kalbos kultūros specialistui K. Gaiveniui – 60 metų. – *Gimtoji kalba* 2, 27–28.
- Keinys Stasys 1995: Kaip atsirado 2000 žodžių. – *Tarp knygų* 9, 23–24.
- Keinys Stasys 1995: Paminklai, tvirtesni už varį. Didžių baltų raštijos sukakčių metai. – *Gimtasias kraštas*, kovo 2–8, 5.
- Keinys Stasys 1997: Žemaičio fiziko šnekos. – *Tarp knygų* 5, 20–21.
- Keinys Stasys 1998: J. Kruopas ir lietuvių terminologija. – *Terminologija* 5, 7–20.
- Keinys Stasys 1999: Iš visų šaltinių gėrės: [kalbininko ir kraštotyryninko K. Eigmino 70-osioms gimimo metinėms]. – *Gimtoji kalba* 1, 21–23.
- Keinys Stasys 2000: Pr. Skardžiaus terminologijos srities veikla ir jos reikšmė. – *Terminologija* 6, 69–77.
- Keinys Stasys 2001: 1901 m. Petro Kriaušaičio „Lietuviškos kalbos gramatikos“ kalbos mokslo terminai. – *Terminologija* 8, 50–64.
- Keinys Stasys 2003: Kazimieras Gaivenis kaip žmogus ir mokslininkas. – *Kazimieras Gaivenis: bibliografijos rodyklė*, sudarė A. Noreikaitė; redagavo St. Keinys, R. Mielkuvienė, Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla, 9–16.

- Keinys Stasys 2004: Nepalaužta kalba. – *Fizikų žinios* 26, 14–15.
- Keinys Stasys 2004: Žiupsnis minčių apie Kazimierą Gaivenį ir jo metą. – *Terminologijos istorijos ir dabarties problemos: straipsnių rinkinys: Kazimierui Gaiveniui atminti*, Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla, 9–10.
- Keinys Stasys 2009: Žymus terminologijos vagavarys (75-ųjų Kazimiero Gaivenio gimimo metinių proga). – *Terminologija* 16, 302–306.
- Keinys Stasys 2010: Jono Kruopo darbų reikšmė mūsų kalbai ir mokslui. – *Leksikografija ir leksikologija 2: Jono Kruopo 100-osioms gimimo metinėms*, sudarė Vilija Sakalauskienė, Albina Auksoriūtė, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 13–23.
- Keinys Stasys 2012: Pratarinė. – *Stasys Keinys. Lietuvių terminologijos raida*, Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla, 11–13.
- Knyga, kurios laukėme du dešimtmečius: [A. Stirblytės pokalbis su „Dabartinės lietuvių kalbos žodyno“ 3-iojo leidimo vyr. red. St. Keiniu.]. – *Tiesa*, 1993, lapkr. 18, 9.
- Lietuvos Respublikos susisiekimo ministro 2000 09 06 įsakymas Nr. 39 „Dėl apdovanojimo Garbės geležinkelininko ženklu“. – *Geležinkelininkas*, 2000, rugsėjo 1–15, 6.
- Umbrasas Alvydas 2016: Nuo žodžių iki žodynų: Stasiui Keiniui – 80. – *Terminologija* 23, 259–266.
- Umbrasas Alvydas 2024a: *IN MEMORIAM doc. dr. Stasiui Keiniui*. Prieiga internete: <http://lki.lt/in-memoriam-doc-dr-stasiui-keiniui/>.
- Umbrasas Alvydas 2024b: Stasį Keinį į amžinybę palydint. – *Gimtoji kalba* 5, 27–30.
- Usonienė Aurika 1998: Geležinkelininkai pasitiki kalbininkais. – *Geležinkelininkas*, vasario 27, 3.



Palmira Zemlevičiūtė